

Een bisschopsambt voor kerk en wereld? Stevig van binnen en open naar buiten!

Broeders en zusters, uitgedaagd tot nadenken over het bisschopsambt voor kerk en wereld, dwingt om na te nadenken over de kerk als geheel. Want het bisschopsambt is onlosmakelijk verbonden in de gemeenschap van gedoopten. Daarbinnen en naar buiten toe is de bisschop degene in wie de eenheid tot uitdrukking komt. Zo is dit ambt teken van eenheid voor kerk én wereld: de wereld is van God en de kerk heeft de opdracht om te laten zien hoe die wereld kan worden. Wat is daarvoor nodig? Dat de kerk stevig is van binnen en open naar buiten. En hetzelfde zou je eigenlijk kunnen verwachten van het bisschopsambt: stevig van binnen en open naar buiten.

Maar: 'De kerk is ziek', schrijft de hervormd theoloog Van de Beek: 'ze is niet één, niet heilig, niet katholiek en niet apostolisch. Wie niet lijdt onder deze ziekte en de verdeeldheid die er is, is niet waarlijk katholiek.' Forse woorden, enigszins verzacht door zijn woorden over de vroege kerk: ook toen was het een rommeltje... Het is dus een uitdaging van alle tijden, die in de 20^e eeuw nog aan complexiteit heeft gewonnen omdat de kerk naar de marche is verschoven. Zo staan we voor een grote uitdaging om als kerk van Christus op nieuwe wijze present te zijn, midden in de wereld.

Ik geloof dat het bisschopsambt hierin een belangrijke rol kan spelen. Als priester van het Oud-Katholieke aartsbisdom Utrecht heb ik inmiddels een aantal jaren mogen ervaren hoe onze bisschop zijn ambt persoonlijk, collegiaal en communiaal vormgeeft. Daar ben ik dankbaar voor, het heeft mijn vertrouwen gesterkt dat wij als christenen samen met onze bisschoppen geroepen zijn én uitgedaagd worden om het Lichaam van Christus present te stellen in de wereld.

Paulus immers schrijft over de kerk als Lichaam van Christus: mensen die bij elkaar horen, zo verschillend als zij zijn. Ieder is nodig, met zijn of haar gaven. Want er zijn verschillende geestesgaven, charismata. Niet onbelangrijk is het in mijn ogen dat Paulus meteen na de uiteenzetting over de verscheidenheid in het ene lichaam de liefde bezingt. Wat zouden we als Lichaam van Christus zijn, als er geen liefde is? Een schelle cymbaal, een galmend bekken: holle woorden en machtsvertoon zouden onze leidraad worden. Nee: God heeft het eerste en het laatste woord, liefde staat aan begin en einde. In de eucharistie, liefdesgave van Christus, ontvangen én worden we wie wij zijn: Lichaam van Christus. Zo zijn en worden we stevig van binnen.

In dit levende lichaam heeft het bisschopsambt een eigen opdracht. Onze bisschoppen worden gekozen, zoals dat in de vroege kerk gebeurde: de gemeenschap geeft autoriteit vanuit de basis, we zijn synodaal. Tegelijkertijd erkent de gemeenschap dat er iemand boven haar staat: we zijn episcopaal. Ook deze structuur maakt ons stevig van binnen, dit is spannend én een mooie uitdaging. Want iemand heeft iets te zeggen, maar dit staat altijd in de context van de relatie en is dus per definitie uitnodigend en verbindend. Het bisschopsambt is betekenisvol als het in relatie staat met mensen en dienstbaar is aan de zaak van God. En wat is dat anders dan een bewoonbare wereld oftewel: 'een rijk van menslievendheid', zoals de theoloog Logister het Koninkrijk omschreef. Open naar buiten dus.

Wat kan het bisschopsambt aan kerk en wereld laten zien als vreugdevolle boodschap? Ik noem twee aspecten en ben daarmee allesbehalve volledig, maar wil hiermee iets uitdrukken van mijn geloof in het bisschopsambt als teken voor kerk en wereld. Het bisschopsambt is in beide aspecten de verbindende schakel.

1. Dienstbaarheid: Kerk-zijn draait niet om onszelf

In een tijd waarin mensen worden teruggeworpen op zichzelf, verloren lopen, eenzaam zijn en veel te vaak depressief, nodigt het bisschopsambt ons uit om ons te openen voor elkaar en Christus present te stellen. Christus present stellen impliceert dienstbaar zijn aan de ander als ander, Gods liefde laten stromen door je hoofd te buigen, je oor te openen. Dienstbaarheid begint heel dichtbij, tussen mensen die naar elkaar omkijken. Op ultieme wijze is dit terug te lezen in de voetwassing die we in het Johannesevangelie lezen. Door de knieën gaan voor je broeder, je zuster, opdat die wordt schoongewassen en geheeld. Broeder- en zusterschap: wees er niet bang voor. Dit kan het bisschopsambt ons laten zien, als het niet geïsoleerd wordt, maar vanuit het eigen charisma verbindend aanwezig is. Dit leidt tot herstel van vertrouwen tussen mensen. Stevig van binnen en open naar buiten: dat is nodig, in kerk én wereld. Een lokale kerk die rondom haar bisschop in verbinding is, laat in de wereld zien dat gemeenschap mogelijk is. Dit leidt naar het tweede punt.

2. Een teken van verbond

God bood verbond aan, en wij? We gingen en gaan ermee op de loop: zoveel confessies binnen het ene Lichaam... Zoveel zorg om het eigen huis. Het is vast en zeker een rommeltje in Gods ogen. De Oud-Katholieke Cleresie is vanaf het begin op zoek geweest naar herstel van eenheid, maar die eenheid lijkt helaas nog altijd ver weg. De pijn van de verdeeldheid gezamenlijk dragen, is een teken van verbond. Gezamenlijk dragen betekent voor mij niet enkel dat we de verdeeldheid verdragen, maar dat we haar de wereld uitdragen, zoals het Lam de zonden de wereld uitdraagt. Daarin loopt het bisschopsambt voorop: hij of zij kan dankzij het ambt in gesprek gaan, collega's uitdagen om verbinding te zoeken en daarin niet alleen maar keurig binnen de eigen lijntjes te blijven en zich uitsluitend richten op de zorg om het eigen huis.

Als lid van de oecumenische Gemeenschap De Hooge Berkt heb ik persoonlijk ervaren wat het bisschopsambt kan bewerken: bisschop Joris nam het initiatief om zijn collega's uit de Rooms-Katholieke Kerk en de Protestantse Kerk Nederland op te zoeken en daagde hen uit om gezamenlijk met die oecumenische gemeenschap in Bergeijk in gesprek te gaan. En zo geschiedde: sinds twee jaar is er jaarlijks een informeel overleg tussen de drie kerkleiders en het bestuur van de gemeenschap. Bisschoppen noemen deze gemeenschap een proeftuin voor de oecumene. Als gemeenschap beseffen we inmiddels dat bisschoppen heel concreet een hulplijn kunnen zijn om in de kerk van alle plaatsen en alle tijden te kunnen verkeren, ook als je geen gebaande weg gaat. Dat er ruimte is voor verschillen. Dit vraagt dan wel dat een bisschop het waagt om verbinding te zoeken en een teken van verbond te zijn, een echte bruggenbouwer. Opnieuw: stevig van binnen en open naar buiten.

Terwijl ik geloof in het eigen charisma van het bisschopsambt, zijn er ook vragen, ik noem er twee.

1. Staat macht tegenover dienstbaarheid?

Dienstbaarheid is mooi, maar hoe verhoudt het zich tot macht? Want zoals kerk-zijn niet om zichzelf draait, zo draait ook het bisschopsambt niet om zichzelf. Toch is het verbonden met macht. Wat is er nodig om het bisschopsambt te beschermen tegen eigenmachtigheid? Zo'n vraag maakt de profielschets voor een nieuwe bisschop lang... Macht en dienst staan op gespannen voet met elkaar, dat zal zo blijven en wij moeten tussen die polen in staan – is Christus zelf ons daarin niet al voorgegaan? Als wij veel verwachten van het bisschopsambt, dan stelt dit ook hoge eisen aan onszelf.

2. Is het mogelijk eigenheid te bewaren in de gehoopte eenheid?

Terwijl onze kerk zich vanaf het begin inzet voor herstel van eenheid, is er ook zoiets als het bewaren van de eigenheid. Welke soort van eenheid biedt ruimte aan die eigenheid? Of anders gezegd: welke eigenheid draagt bij en verrijkt het geheel van de christenen? Kunnen we elkaar juist mét die verschillen verwelkomen? Misschien moeten we het begrip eenheid opnieuw leren definiëren. Zou het bisschopsambt ons ook hierin kunnen helpen? Zeker wel! Want juist het bisschopsambt biedt de mogelijkheid de ander als ander te onthalen.

Leonie van Straaten

Priester van het Oud-Katholieke bisdom Utrecht

Bergeijk, 24 december 2019